N°. 32. Donderdag 10 Aug. 1911. 11de Jaargang.

Het Koloniaal Weekblad

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang."

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . f 2.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers . . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per vakje . . . . f 2.—
Bij contract reductie.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat*.
Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424*, beiden DEN HAAG.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, of zij die VERHUIZEN worden verzocht hiervan bericht te zenden aan den Administrateur, Verhulststraat 51, Den Haag.

Inhoud van dit nummer.

In het belang van Groot-Nederland.

(*Aangeboden*).

Een oogenblik wordt hier uw aandacht gevraagd voor een groot Nederlandsch en Indisch belang, een aandacht, welke naar wij hopen in u zal doen ontluiken de sympathie voor het doel; sympathie, die tot medewerking zal leiden van u allen, lezers, wien het welzijn onzer overzeesche bezittingen ter harte gaat.

Die aandacht wordt gevraagd voor het jonge meisje: het jonge meisje, uit de onbemiddelde Indische kringen, het jonge meisje, dat eene jonge vrouw wordt, dat moeder wordt, dat de opvoedster wordt van een nieuw geslacht.

Het Indo-vraagstuk is een zeer moeilijk vraagstuk. Ieder, die in Indië geweest is, weet dit. De Indo met Nederlandsch en Indisch bloed in de aderen staat tusschen den Europeaan en den Inlander in, hij behoort tot onzen Nederlandschen stam, hij heeft dezelfde rechten en verplichtingen als de Nederlander, maar hij gevoelt zich geen Nederlander. In zijn jeugd reeds, op school, en later in het maatschappelijk leven, voelt hij zich soms achteruit gezet; er is bij hem een wantrouwen ontstaan tegenover den volbloed Europeaan. Dit zoo moeilijk te overwinnen gevoel, dat van vader op zoon, van moeder op dochter overgaat, is niet alleen een gevaar voor den bloei onzer koloniën, maar is tevens een aanklacht tegen ons zelven. Die duizenden Nederlanders behooren wij de hand te reiken; wij willen hen voor ons volk en onzen stam behouden; wij willen hun doen zien, dat wij ook hunne hoofden en handen noodig hebben in onze maatschappij en wij willen, zoo hopen wij, tevens hunne harten winnen!

En als wij dit willen, dan dient er allereerst iets gedaan te worden voor het jonge meisje uit deze onbemiddelde klassen, want zij blijft na het doorloopen der lagere school zoo goed als verstoken van verdere ontwikkeling — wat hiervan het gevolg is, men leze de in een brochurevorm uitgekomen lezing van mevrouw Hissink-Snellebrand, eene vrouw, wie het lot van deze meisjes ter harte ging en die gedurende haar onderwijsloopbaan een groot plan heeft gevormd.

Het is tot de verwezenlijking van dit plan, dat wij uw aller medewerking en steun inroepen.

Wanneer de meisjes na afloop van de lagere school, waar zij reeds eene zekere ontwikkeling zijn deelachtig geworden, waar zij zich gewend hebben aan een omgang, waarin het Nederlandsche element invloed heeft uitgeoefend, een invloed, dien zij (dit heeft de ondervinding bewezen, men vrage het allen onderwijzers!) zeer gaarne ondergaan, zich kunnen vereenigen in internaten, die wij „Jonge-Vrouwen-Scholen" willen noemen; scholen, waar zij veel zullen leeren, wat zij voor het practische leven noodig zullen hebben: land- en tuinbouw, huishoudelijken- en handenarbeid, waar geest en gemoed door bestuur en omgang ontwikkeld worden, waar een Nederlandsche geest zal heerschen en de Nederlandsche taal goed zuiver gesproken wordt, dan bereiken wij zóó niet alleen het jonge meisje in Indië, dan bereiken wij zoo ook de vrouw, de moeder, de opvoedster van een nieuw geslacht, dat, naar wij hopen, niet alleen de rechten en plichten als Nederlander zal hebben, maar zich daarbij waarlijk Nederlander zal gevoelen!

Aan 't hoofd der eerste „Jonge-Vrouwen-School" zal mevrouw Hissink-Snellebrand, de ontwerpster van het plan staan; zij doet dit geheel belangloos en eenige voor dit bijzondere werk uitgekozen vrouwen zullen haar ter zijde staan.

Wanneer gij allen, die Indië kent, aan wie door onze Koloniën een rustig en ruim bestaan verzekerd is, die u een extra weelde kunt veroorloven door de jaren eens doorgebracht in de Tropen; gij, die Indië kent door bloedverwanten en vrienden; en gij, die Indië alleen kent als „onze Koloniën"; wanneer gij allen, voelende, dat er hier sprake is van een groot stambelang, dat wij hier een erfenis hebben te aanvaarden van onze voorvaderen, die de 17de eeuw tot eene roemrijke maakten, ieder naar uw vermogen iets bijdraagt, in geld, in boeken, in grondstoffen, dan kan die eerste Jonge-Vrouwen-School in 1913 verrijzen en kunnen wij beginnen met een werk, dat zoo dringend noodig is, van welks slagen zooveel afhangt, niet alleen voor het heil van Indië, maar ook voor Nederland.

Ieder, die iets gevoelt voor het doel, waarnaar wij streven, zende zijn (haar) kaartje of het op pag. 12 van dit no. voorkomende biljet ingevuld aan het adres van onzen secretaris, den heer H. de Chauvigny de Blot, 2e Schuijtstraat 252, Den Haag.

Namens het bestuur van de Vereeniging tot Oprichting voor Jonge-Vrouwen-Scholen in N.-I.:

A. W. M. E. UHLENBECK-TERWOGT,
voorzitster.

H. DE CHAUVIGNY DE BLOT,
1e secretaris.

Comité van Aanbeveling:

Gravin van Randwijck, geb. Bsse. van Hogendorp.
L. J. Resner, gep. Lt.-Gen. der Genie N. O. I.
H. D. H. Bosboom, gep. Lt.-Kol. der Genie N. O. I.
C. R. Bakhuizen v. d. Brink, gep. H.ambt. N. O. I.
Mr. Andrée Wiltens, gep. Recht. Ambt. N. O. I.
Dr. E. Bonebakker, Dir. H. B. S. Semarang, m. verl.
Dr. Tjeenk Willink, laatst. Dir. H. B. S., N. O. I.
W. Megelink, oud-Leeraar M. O., N. O. I.
D. C. J. Kool, oud-Insp. Openb. Eur. L. O., N. O. I.
Dr. Carpentier Alting, Em. Pred. N. O. I.
Rud. Dumosch, Lid v/d firma Maintz & Co.
Mejonkvr. M. van Andringa de Kempenaer.
Freule Sophie W. A. Wichers, Huis ter Heide.
Mevrouw Van Zuylen Tromp.
G. A. A. Bouricius,
allen te 's-Gravenhage.
Mej. Denier van der Gon, Amsterdam.
Mevr. de Wed. Dr. N. Ellinger—Van Embden.
Mevr. de Wed. L. Westermann—Heinze.
Mevr. de Wed. Veltcamp—Helbach.
Mevr. J. A. Bonebakker—Snellebrand.
Mevr. A. van der Linden—Bosch.
Mevr. T. Westermann—Smithuisen.
Mej. Fernande Nieuwenkamp, Hoofdleerares bij het Gem. Spraakonderwijs te Amsterdam.
Mevr. E. H. Tijken—Obreen, Breda.

PERSKRONIEK.

INHOUD: X.-X. in *Het Vaderland* over de Timorkwestie; De heer G. Nypels in *Land en Volk* naar aanleiding van 4 Aug. 1811; De Atjeh-Kroniek in *De Nieuwe Courant*; De heer J. J. B. in *Het Handelsblad* over de interviews met de bestuurders van onze Oost.

Over Timor schrijft X—X in **Het Vaderland** van 9 dezer (eerste avondblad):

„De houding der Regeering schijnt doel getroffen te hebben. De voormalige betwiste gebieden op Timor zijn vrijwillig ontruimd, de Portugeezen hebben er eenige versterkingen geslecht. Die zg. betwiste gebieden zijn Lakmaras aan de „groote grens", d. i. de grens van de Noord- naar de Zuidkust, waardoor het eiland Timor in een Oostelijk (Portugeesch) en een Westelijk (Nederlandsch) deel gescheiden wordt, en Bikomi gelegen tusschen de Portugeesche enclave Noimoeti, in het midden van het eiland in ons gebied gelegen en reeds in beginsel aan ons afgestaan, en het Portugeesche Oikoessi op de Noordkust in ons gebied.

We mogen de Indische Regeering en de betrokken Ministers gelukwenschen met het behaalde succes. We zullen hebben af te wachten waartoe die betere verhouding leiden zal, doch men mag verwachten, dat onzerzijds stappen zullen worden gedaan, die nu in korten tijd voeren zullen tot een afdoende oplossing van het vraagstuk der grensregeling op Timor.

Dan zal Maucator worden afgestaan aan Portugal en zal dit rijk aan Nederland afstaan Noimoeti, Tahakay en Tamiroe Ailala, zoo wil het tractaat van 1904.

Men meene echter niet, dat daarmede alles is gedaan om rustverstoringen in de toekomst in de grensgebieden op Timor te voorkomen.

Het landschap Tialaran, dat diep in Portugeesch gebied indringt, blijft bij die nieuwe regeling Nederlandsch territoir, aan de andere zijde kan het niet dienstig zijn voor de rust op Timor, dat van onze Noordkust een niet onbelangrijk gedeelte wordt ingenomen door het Portugeesche Oikoessi. Dit laatste landschap met een belangrijke bevolking van z.g. Zwarte Portugeezen zal zich wel moeilijk leenen voor een mogelijken overgang onder Nederlandsche souvereiniteit."

***

In Land en Volk van 5 dezer schrijft de heer G. Nypels een hoofdartikel „Naar aanleiding van 4 Augustus 1811". Hij haalt die geschiedenis in het kort op, besluitend met:

„Zoo was, heden een eeuw geleden, de inzet van de worsteling, die Java, in zes weken, onder Engelsche vlag zou brengen. De hoofdstad Batavia werd zonder strijd prijs gegeven. Bij Meester Cornelis had het eenige gevecht van beteekenis plaats. Daarop volgde nog een ontwijken van de eindbeslissing door een vlucht van Janssens, eerst naar Buitenzorg, dan naar Midden-Java (Semarang, Salatiga); maar het slot was de overgave van alle bezittingen aan Engeland. Alle militairen werden krijgsgevangenen. De officieren, welke niet overgingen in vreemden dienst, werden, evenals Janssens zelf, naar Engeland overgebracht.

Het komt niet ondienstig voor deze gebeurtenis in herinnering te brengen, al roept zij geen glorietijd van onze geschiedenis, geen strijd die Nederland in eenig opzicht tot roem strekt, voor den geest. Maar in het kwade, ons door het verleden gebracht, ligt een duidelijker sprekende waarschuwing dan in het verloop der dingen, die ons ten goede zijn gekomen. Trekt men er leering uit, dan is dit het goede van het kwade."

En na een schets gegeven te hebben van den huidigen toestand, eindigt schrijver:

„Wel is ons leger nu veel beter dan toen, wel is er op te rekenen, dat dit door grooter plichtsbesef en met meer talent geleid zal worden, maar daar staat tegenover, dat de aanvaller rekening zal houden met ons leger zooals het is, en dat de politieke omstandigheden zoo zijn, dat niet verwacht mag worden, dat de eenmaal verloren koloniën ons later weer — als in 1816 — goedschiks zullen worden teruggegeven. Toont Nederland zijn koloniën niet te kunnen verdedigen, de taak der ontwikkeling er van niet in eigen hand te willen houden, dan zal men het van die taak ontlasten, het niets overlatende dan de herinnering aan eigen tekortkoming."

***

In de Nieuwe Courant van 5 dezer een Atjeh-kroniek, besluitend met de woorden:

„'n Feit van groote beteekenis is de onderwerping van al het volk van panglima Moeda Abaï en tengkoe Dé in het Melaboehsche. Het was een factuurtje van 63, meest zeer lastige roovers en vechtersbazen, in hun soort van veel beteekenis. Een werd nog gevangen opgebracht. Dit schijnt het gevolg van het sneuvelen van tenghoe Kadli — 'n waschechte oelama, die dan ook in geur van groote heiligheid stond, — en zijn zoon. Dertien lieden gingen met hen den dood in. Zou het daar nu zijn afgeloopen?

Gajoe-Loeös eischte ditmaal van de maréchaussées twee zwaar en een licht gewonde'n). Er sneuvelden weer twee lieden, desperado's, die de maréchaussées verwondden. Maar pang Kloeët kwam met vijf man in onderwerping. Hetzelfde deden 15 lieden in Alas. In heel het gouvernement kwamen in 2 weken tijds 87 lieden zich, als van uitgeweken terug, melden en 2 werden gevangen genomen. Buitgemaakt zijn slechts 1 voorlaadgeweer en 1 donderbus.

Er sneuvelden in hetzelfde tijdvak ook 29 lieden. Onder dezen waren drie gedroste dwangarbeiders, die zich bij toekoe Dagang — 'n rooverhoofdman, die in den bergketel van Tangsé thuis behoort, maar liefst wat uit de voeten blijft — hadden aangesloten. Dit geeft weer eenig denkbeeld van den aard van het verzet, dat in de achteraf gelegen streken nog militaire patrouilles noodig maakt."

***

In het Handelsblad vervolgt J. J. B. zijne „Interviews met de bestuurders van onze Oost". Aan een in het blad van 6 dezer ontleenen wij het volgende:

„.........We gingen uit de moskeekas een school bouwen. Is dat geen triomf van het westen over den Islam?

— Is die moskeekas dan rijk?

— Dat zou ik denken. De „zakat", de belasting voor de armen, is een der vijf „zuilen" van den Islam. Er waren kassen met *f* 5000 à *f* 10.000 en er waren geen armen...... Ik vroeg of we dat geld niet bij de Escomptomaatschappij op rente konden zetten? Neen, dat verbiedt de Islam.

— Met behulp van al die fondsen hebben we behoorlijke passarloodsen gebouwd, mooie wegen aangelegd en dan... 'n massa scholen gebouwd en de onderwijzers betaald. Die kregen we van de kweekschool van Fort de Kock, ze hadden daar niet af kunnen studeeren om de een of andere reden of konden geen plaats krijgen.

— Ik dacht, dat er nu de Buitenbezittingen opengezet zijn, zoo'n behoefte was aan... onderwijs.

— Ja, lachte de controleur, die behoefte is er ook, en onderwijzers zijn er ook wel, maar er zijn geen scholen *)...... Nu, die scholen van ons gingen uitstekend — men moest de oudere liefhebbers voor onderwijs terug sturen, anders was er geen plaats voor de jongere. En de invloed op de kinderen was duidelijk te zien: ze waren niet schuw meer voor 'n blanke, maar groetten, vertrouwelijk en welgemanierd.

— Dus ze hebben wel aanleg.

— Voor sommige dingen zeker. Ze redeneeren... als Brugman. Onderling houden ze heele debatavonden, probeeren elkaar schaakmat te zetten. Ook raadsels verzinnen ze.........................

*) Dat er niet voldoende scholen zouden zijn voor het beschikbaar, van de kwdekscholen afkomstig personeel mag met alle recht betwijfeld worden. De maatregelen genomen, in verband ook met de uitbreiding van het aantal scholen, om eene grootere aanvulling van het onderwijspersoneel te verzekeren (zie o.a. stukken der Ind. begrooting van dit jaar) spreken een andere taal!, zoo merkt de redactie op.

Uit de O.-I. Mail.

Sportoefening in het Indische leger. In De Loc. van 3 Juli j.l. schrijft Lem hierover een hoofdartikel en zegt o.m.:

„Leest men de diverse reglementen en voorschriften door, waarin sport door het legerbestuur wordt aanbevolen, dan krijgt men onwillekeurig den indruk, dat het nut hiervan ten volle wordt ingezien.

Wanneer men de huidige toestanden in het leger vergelijkt met die van jaren her, dan zijn zeer zeker vele takken van sport het opvoedingssysteem binnengedrongen en wisten die nieuwigheden, ijzervreters ten spijt, zich meesterlijk te handhaven.

Militair conservatisme, geldgebrek en ook dikwijls volkomen onbekendheid van het bezielende, dat uit deze spelen voortvloeit, hielden dien vooruitgang tegen, ja, brachten de oefening terug tot een parodie."

Hij gaat de verschillende takken van sport na, en merkt o. a. op:

„Ook aan zwemmen schenkt men bijzondere aandacht, en moet de man een stroombreedte van 20 meter, gewapend kunnen overzwemmen. Gaat men de garnizoenen op Java na, waar een militaire zweminrichting bestaat, dan komt men tot bedroevende resultaten. Tjimahi is er een rijk; maar dan zijn we ook uitgepraat, en of daar stelselmatig les in zwemmen wordt gegeven...... ik woonde 't nooit bij. In de buitenbezittingen treft men bij enkele plaatsen een zweminrichting aan, meestal particulier initiatief, waarvan militairen gebruik mogen maken tegen een geringe contributie, die dan nog dikwijls uit dagverblijffondsen betaald moet worden. Van gouvernementswege wordt dus ook deze sport stiefmoederlijk behandeld. Aangezien het grootste deel onzer soldaten inboorlingen zijn, en van jongs af aan in vuil kaliwater hebben leeren zwemmen, zoo wreekt zich dit verzuim niet al te sterk, maar toch verdrinken er gedurende onze expeditie nog heel wat mannetjes.

Wanneer er geen geld is om met alles mede te doen, waarom het dan versnipperd? Geeft de soldaat een moderne opleiding in schermen en gymnastiek, goede meesters, goed materiaal, dan kan hij zich ten minste op iets beroemen, dat in orde is, en wat zijn militaire opvoeding betreft, de rest kan dan over boord gegooid worden t. w. openluchtspelen. Wordt het nut van het laatste ten volle ingezien, tast dan in de beurs, want op deze wijze is het slechts krukken." Aldus eindigt schrijver.

Timor. — Naar Het Bat. Nieuwsbl. van 6 Juli j.l. vernam, komen de berichten die de regeering aanleiding gaven om troepen naar Timor te zenden, in het kort neer op het volgende:

De Portgeezen hebben — het is reeds in verschillende bladen, o.a. Javabode en Soerab. Hblad vermeld — den toegang tot een geënclaveerd stuk Nederlandsch grondgebied afgesloten, hetgeen zij konden doen omdat de eenige weg die naar dat gebied leidt, loopt door het hunne. Daarop sloten onze troepen op hun beurt den langs een onzer wegen gaanden toegang tot een Portugeesche enclave af.

Op zichzelf zou dit geen aanleiding gegeven hebben tot conflicten. Maar eenmaal aan plagerijen begonnen, zette men die door; er kwamen tenslotte invallen op ons gebied voor, zoowel van geregelde troepen als van Portugeesche onderdanen, die daartoe zijn aangezet door de troepen; het doel van die invallen zou geen ander geweest zijn dan roof en plundering, want de bezetting van het Portugeesche bentengkje, dat op den bovenbedoelden weg is opgeworpen zou al zeer slecht van leeftocht voorzien zijn en van de omgeving halen wat er van te halen is.

Bij een dier invallen nu moet het tot een conflict gekomen zijn, waarbij inderdaad onzerzijds een officier gewond zou zijn.

Het doel der troepenzending nu is, hangende de onderhandelingen welke over het geschil tusschen Den Haag en Lissabon gevoerd worden, dergelijke invallen voor het vervolg te voorkomen. Met het oog daarop worden, voor het geval de thans gezonden troepenmacht te klein mocht blijken, nog 2 compagniën infanterie gereed gehouden, waartoe zouden zijn aangewezen de compagnieën van het twintigste bataljon (andere berichten zeggen dat Magelang de troepen zou moeten leveren). Mochten on-

danks de aanwezigheid van onze troepen de invallen zich herhalen, dan zullen die natuurlijk krachtig worden tegengegaan.

De zaak staat dus zoo, dat van een expeditie tegen Timor niet gesproken mag worden. Onze grenzen worden bewaakt; schending dier grenzen zal worden tegengegaan, en verder is het woord aan de diplomaten.

In verband met zijn telegram schrijft de correspondent van Het Bat. Nblad nog aan zijn blad:

De lucht zit vol oorlogsgerucht. Nu weder verneem ik uit officierskringen, dat naar men volhoudt op goeden grond, verwacht wordt dat spoedig nog meer versterkingen naar Timor zullen worden gezonden. De troepen die daarvoor in aanmerking zouden komen, zouden van het garnizoen in Magelang losgemaakt worden. Datum van vertrek heet afhankelijk te zijn van een samenspreking tusschen Plein en Buitenzorg.

Hoe zal men de waarde van zulke berichten schatten? Het is natuurlijk zeer goed mogelijk, dat zulke dingen een grond van waarheid hebben. De officieren zelf moeten zich zeer interesseeren voor eventueele troepenzendingen en mogelijke vertrekdata. Zij hebben gezinnen, moeten regelingen treffen alvorens uit te rukken, hoewel de Indische militair altijd gereed moet staan om op eerste commando op te trekken, zich in te schepen voor wie weet welk verwijderd punt van den archipel. Dus zitten de officieren „op het vliegtgetouw" om spoedig te weten wie er zal moeten uitrukken en wanneer dat zal gebeuren.

Pour acquit de conscience heb ik u derhalve doen weten, welke verwachtingen hier in officierskringen gekoesterd worden.

Oranje-Hôtel te Soerabaja. — Het Oranje-Hotel dat Zaterdag j.l. te Soerabaja is geopend, bevat, volgens de N. Soer. Crt. 80 kamers, 40 gelijkvloers en evenveel op de eerste verdieping.

Elke kamer heeft een oppervlakte van 5 bij 5 M. en een voorgalerij geeft gelegenheid, na harden arbeid eens heerlijk in de buitenlucht uit te blazen. Op deze voorgalerij bevindt zich een hanglamp met twee branders, en in de kamer treft men, behalve een dergelijke lamp, nog een muurlamp aan. Het bij 't Ind. hotelleven behoorend onaangename geren naar de badkamer, is voorkomen, doordat elke kamer een afzonderlijke badkamer en W.C. heeft. Elke logé beschikt over een eigen telefoon, terwijl nog twee toestellen in de groote corridor zijn opgehangen.

Er is waarlijk geen geld gespaard om het hotel tot het best ingerichte van Indië te maken.

De zeer groote eetzaal bevat 31 tafels, waarbij er zijn met 2, met 4, met 6 en met 8 stoelen. Voorts is er een recreatiezaal, een salon, een leeszaal en een bureau voor het afdoen van correspondentie. Er bestaan plannen om zoo spoedig mogelijk ook nog een biljartzaal te bouwen.

Een model-hospitaal. Van iemand, die onlangs in Mandar ter Westkust van Celebes vertoefde, vernam De Javabode, dat in de hoofdplaats van dat pas onderworpen landschap, Madjene, een hospitaal staat, dat als een modelinrichting mag worden genoemd.

Onder de persoonlijke leiding van den vroegeren militairen geneesheer Crediet, in den stijl van de boegineesche huizen der omgeving gebouwd, ziet het er niet enkel buitengewoon smaakvol en netjes uit, maar is de inwendige inrichting bovendien zóó uitmuntend, dat zij zelfs aan strenge eischen van europeesche hygiëne voldoet.

Onder meer zijn alle hoeken in de zieken- en operatie-zaal vermeden en deze laatste vertrekken geheel met blanke tegels afgezet.

De Inlanders uit den omtrek, waaronder de hoofden, hadden getoond een groot vertrouwen in de medische behandeling te stellen. Voor de hoofden waren afzonderlijke, zeer goed ingerichte vertrekken 2e klasse in orde gebracht.

Het is stellig een hoogst gelukkig verschijnsel, wanneer de beschaving op een dergelijke wijze in pas onderworpen streken wordt gebracht.

Opiumbepalingen. De Javasche Ct. bevat een ordonnantie, waarbij voorzieningen zijn getroffen tegen het verkoopen of afgeven van opium aan personen beneden de achttien jaar.

WEST-INDIË.

SURINAME.

Er is rumor in casa.

In den loop van het Killinger-proces wees de onlangs afgetreden procureur-generaal de bevolking op de afwezigheid van solidariteitsgevoel in de kolonie en gaf den welgemeenden raad zich te vereenigen. Hij die de bevolking niet alleen van den buitenkant kent, weet dat vereenigingen en bonden niet de desiderata zijn, waaraan Suriname in de eerste plaats behoefte heeft. Er is daar een splijtzwam, die vereenigingen en bonden tot een kwijnend bestaan en een langzamen dood doemt. En dat zal in de naaste toekomst zoo blijven.

Maar hoe het ook zij, de raad van den welmeenenden procureur-generaal viel in goede aarde en... de „Volksbond" verrees. Een even welmeenend gouverneur achtte het wenschelijk den bond in goede banen te leiden. Een welmeenend dominee zou die taak op zich nemen. Op 6 Juli hield de heer A. E. Boers, predikant bij de Luthersche gemeente te Paramaribo, voor den Volksbond een rede „over de beweging in deze dagen".

Het resultaat? Algemeene ontstemming, de couranten vol ingezonden stukken om te protesteeren tegen het gesprokene, dat de in druk verschenen lezing niet geheel schijnt te dekken. Onwaarschijnlijk is dit niet, omdat de dominee niet van het blad heeft gesproken, en, volgens zijn eigen verklaring, zijn rede niet van buiten had geleerd.

Maar nu worden den redenaar woorden in den mond gelegd, die een mensch met gewoon gezond verstand niet kan gesproken hebben en daartegen protesteert de dominee.

Leest men de rede aandachtig, en dat verdient ze ten volle, dan komt men tot de overtuiging, dat men te doen heeft met een man, die het goede voor heeft en den moed bezit om onbewimpeld te zeggen wat hem op het hart ligt; maar dan ziet men tevens dat de heer Boers een slechts zeer oppervlakkige kennis heeft van de heterogene bevolking, die hij den weg zou wijzen.

Reeds op de eerste bladzijde der rede leest men:

.......„Ik kan niet anders spreken dan als Nederlander.

Wat ik gezien heb is bevreemdend.

Ik zeg u dat ieder vreemdeling in verbazing is en heel lang blijft.

Er is niet één, dien 't niet verwondert. Soldaat of predikant — tourist, scheepskapitein, wie er komt.

Maar 't is niet het tropische dat men ziet en niet begrijpt — 't is het andere — 't maatschappelijke —de toestand van land en volk — dat men ziet, en nooit doorziet.

Men heeft geen houvast aan de dingen. Men ziet geen uitgang en geen ingang. Ook in de redeneering, bespreking van de dingen is geen eenheid.— Ieder spreekt den ander tegen. En voorbij. En men spreekt zichzelf voorbij.

Er is geen bezonken wijsheid. 't Is soms of dit een wereld is zonder hoofd"......

Deze zijn eigen ervaring had den heer Boers de overtuiging moeten schenken, dat hij, die van buiten komt, niet in een paar jaar een juist inzicht verkrijgt in zeden en gewoonten van een zeer heterogene bevolking... en dan ware hij teruggedeinsd voor de taak van wegwijzer.

Dit neemt niet weg, dat zijn lezing in de hoogste mate belangrijk is om het vele dat hij goed heeft waargenomen en moedig uitgesproken.

In hem is de kiem aanwezig om een kenner van land en volk te worden. En aan zijn groote belangstelling mag niet getwijfeld worden.

Buiten de kerk hoort men niet gaarne boetpredikatiën.

Wanneer men in Suriname tot kalmte komt en het boete-element in de rede vergeet, zal men in dominee Boers een persoonlijkheid erkennen, die waardeering verdient. Van zijn kant zal hij ongetwijfeld willen leeren, van menschen, die den toestand van land en volk wèl doorzien. Hier reeds één welmeenende raad: de heer Boers trachte, bij vergelijking van moederland en kolonië, de overeenkomst te zien in dingen, die slechts schijnbaar verschillen. Dat zal hem voor menige verkeerde gevolgtrekking behoeden.

Het einde van de rede, die in zeer eigenaardigen stijl is gehouden, luidt aldus:

......„Ik hoop dat men in 't land, waar alle nationaliteit is samengekomen — elkander meer begrijpt en verdraagt.

En dat men in waarheid zich vereenigt om recht te doen en recht te vragen.

Ik hoop, dat de Surinamer den Nederlander zal vertrouwen en dat in onzen tijd regeering en ieder Nederlander 't zijne doet, om goed te maken 't kwaad van vroegere geslachten.

Men is in den ouden tijd gekomen om te buiten te zoeken wat er te vinden was. Men heeft alles genomen en niets gegeven.

Wij zullen alle trachten te geven wat wij kunnen en te bewaren den naam onzer natie in deze verre West."

***

Onder het hoofd „Een sociaal werk" heeft De West van 4 Juli het over de oprichting van een tehuis voor kinderen door de Evangelische Broedergemeente. De N. R. Ct. van 3 Augustus — Avondblad A — vat het bericht als volgt samen:

„Ter vervanging van het sedert een jaar te Paramaribo gevestigde Tehuis voor kinderen, opgericht door de Evangelische Broedergemeente, is den 13en Juli te Beekhuizen, het vlak naast 't station Saron gelegen nieuwe tehuis geopend, dat ruimte biedt voor 40 kinderen en in October geheel voltooid zal zijn.

De benoodigde gelden werden tot nu toe hoofdzakelijk bijeengebracht door geregelde jaarlijksche bijdragen van de zending, de firma Kersten en Co. en door vrienden in Holland, Duitschland en Suriname, meestal door personen, die in den dienst der zending staan. Ook mochten eenige grootere bedragen ontvangen worden, die in Holland verzameld werden naar aanleiding van het noodlottige overlijden van den zendingsdirecteur Ernst Reichel, gestorven op zijne reis naar Suriname in Februari verleden jaar bij den ondergang van s.s. Pr. Willem II, en bijeengebracht met het uitdrukkelijk doel daarmee iets in den geest van den betreurden zendingsdirecteur tot stand te brengen.

De bouw van het nieuwe huis heeft echter nagenoeg het geheele beschikbare kapitaal geëischt, zoodat versterking der middelen hoogst wenschelijk is."

***

De nieuwbenoemde gouverneur van Suriname, baron Van Asbeck, is sedert 1 dezer werkzaam op het departement van koloniën ter bestudeering van verschillende ambtelijke aangelegenheden.

De beëediging door H. M. in zijn nieuw ambt zal in den loop van deze maand plaats hebben.

In deze week komen de leden der economische staatscommissie uit de kolonie terug, waarna zij eenige besprekingen met den nieuwen landvoogd zullen houden.

In verband met dit bericht zij hier gewezen op een brief van haar correspondent te Paramaribo in de N. R. Ct. van 3 Augustus, waarin, naar aanleiding van de benoeming van Baron Van Asbeck tot gouverneur van Suriname, o.m. wordt opgemerkt:

„Wel staat vast dat de taak van den nieuwen gouverneur niet onaanzienlijk verlicht wordt door het werk der Suriname Commissie, wier verzameling gegevens en daarmede samenhangend verslag hem al dadelijk inzicht zullen vermogen te geven in onzen kolonialen toestand. Ook zal, tengevolge van de bemoeiingen dier commissie, reeds in patria de richting waarin ons scheepje van staat in de naaste toekomst zal moeten stevenen, in algemeenen zin kunnen worden aangegeven."

Jammer dat de commissie den nieuwen gouverneur niet zal kunnen inlichten omtrent personen. In deze troebele tijden zou een juist inzicht in het karakter van personen, met welke hij in aanraking zal komen, voor den gouverneur van het grootste belang zijn.

***

De Gids van 1 Augustus bevat van de hand van Prof. Went te Utrecht een zeer belangrijk artikel, getiteld: De ontdekking van „Onze West", waarin een overzicht wordt gegeven van het werk der Nederlandsche ontdekkingsreizigers en geleerden, gedurende het laatste tiental jaren in Suriname en de Nederl. W.-I. eilanden verricht.

Laat de ruimte dit toe, dan zal in een volgend nummer van dit weekblad daaruit het een en ander worden medegedeeld.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Klachten over den civiel-geneeskundigen dienst op Java. Volgens een mededeeling voorkomende in de **Bromartani** van 4 Juni j.l., no. 45, verzamelde zich onlangs, op een Zondagmorgen, op één der Regentsétablissementen van Java, eene aanzienlijke menigte Inlanders, met het doel te hooren naar de bezwaren, die acht geestelijken, namens de bevolking, zouden voorbrengen, betreffende de moeilijkheden, welke de kleine man, vooral in den laatsten tijd, bij sterfgevallen dikwijls ondervond.

De klagers werden evenwel niet ten gehoore toegelaten, hetgeen een deel hunner aanleiding gaf zich tot den Patih te wenden, doch eveneens zonder succes. Ook dáár werden de bezwaren niet aangehoord.

De bedoeling van de klagers was opheffing van de navolgende bezwaren te verzoeken:

1e. den geneesheer op te dragen, om, nadat hij kennisgave van het overlijden van een Inlander zal hebben ontvangen, zich zoo spoedig mogelijk van den stand van zaken te overtuigen;

2e. dat de betrokken brigade zich niet zal verzetten tegen het houden van gebeden bij het lijk;

3e. aan den „Modin" de lijkwassching toe te staan en de nagelaten betrekkingen niet te dwingen het lijk ter ontsmetting naar Kalibaroe te brengen;

4e. aan de brigade op te dragen in het algemeen een meer vormelijke houding tegenover het Inlandsche publiek aan te nemen;

5e. ingeval van ontsmetting van eene woning, de dáár aanwezige goederen zoo mogelijk te sparen;

6e. de behandeling van vrouwenlijken, ingevolge de godsdienstige voorschriften, alleen door de echtgenooten te doen geschieden, dus niet door een Docter-Djawa;

7e. te vergunnen het lijk van een persoon, die ten elf ure 's avonds gestorven is, gedurende den nacht in huis te houden.

De bevolking zou het zeer op prijs stellen wanneer aan die bezwaren, zoo niet geheel, dan toch ten deele, kon worden tegemoetgekomen.

In hetzelfde blad wordt ook geklaagd over het optreden van den Docter-Djawa, die in het Onderdistrict Grogol is geplaatst, in het belang der bestrijding van de cholera- en pestziekten.

Natuurlijk is die détacheering een bijzonder goede maatregel te noemen, maar wanneer de geneesheer over geen voldoende geneesmiddelen beschikt, dan geeft de best bedoelde maatregel niet veel en kan hij moeilijk dadelijk aan cholera- en pestlijders medische assistentie verleenen.

Voor het geval de geneesmiddelen niet verstrekt worden, moet, volgens den schrijver, het bestuur voor de regelmatige verstrekking daarvan zorg dragen, want, zooals de toestand nu is, heeft hij geen zin en worden de aangetasten dikwijls teleurgesteld.

Dr. Tjipto Mangoen Koesoemo. — Een schrijver, die zich noemt Loemajan, zegt in de **Pemberita Betawi** van 1 Juni j.l. no. 123, dat hij in dat blad reeds herhaaldelijk gewezen heeft op het feit dat de Inlanders zoo weinig hart en medegevoel hebben ten opzichte van hunne landgenooten. Hij heeft natuurlijk daarmede niet bedoeld te zeggen dat alle Inlanders zóó zijn, doch wel dat de bewering een groot gedeelte van de Inlanders treft. En, waar hij destijds aan zulk een minder gunstige eigenschap der Inlanders openbaarheid gaf, daar is het, zijns inziens, niet minder passend, om, wanneer op een tegenvoorbeeld kan worden gewezen, daarvan eveneens in hetzelfde blad in het openbaar melding te maken, terwille niet alleen van de rechtvaardigheid maar ook opdat het gegeven mede-voorbeeld aanleiding moge geven aan velen om het na te volgen.

Het geldt hier het menschlievend optreden van den Inlandschen arts, den heer Tjipto Mangoen Koesoemo, die, volgens het Bataviaasch Nieuwsblad, zich ter beschikking van de regeering heeft gesteld, teneinde mede te werken aan de bestrijding der pestziekte, welke Java teistert.

Genoemde geneesheer was vroeger in staatsdienst werkzaam te Semarang en deed zich, zooals aan vele personen bekend is, toen reeds kennen als een voorstander van de moderne Javaansche beweging.

Op het Javanen-Congres was hij één der eersten in het gelid van hen, die voor den intellectueelen en economischen vooruitgang streden. In den staatsdienst kon hij echter geen voldoende bevrediging van zijne idealen vinden. De dienstpraktijk ging hem te langzaam en gaf geen voldoening genoeg om zijne landgenooten behulpzaam te zijn. Ook viel hem de bureaucratische sleur te zwaar, zoodat hij zijn ontslag nam uit den staatsdienst en zich als particulier geneesheer te Solo vestigde. In het begin had hij wel met moeilijkheden te kampen, doch deze werden overwonnen en thans kan hij zich in een voldoende plaatselijke praktijk verheugen. Plotseling brak de pest te Malang uit en stelde de bestrijding dezer ziekte de hoogste eischen aan den Indischen civiel-geneeskundigen dienst, die, zooals terstond bleek, over te weinig geneeskundige krachten beschikte.

De heer Tjipto Mangoen Koesomo bood onmiddellijk telegrafisch der regeering zijne diensten aan, waarop de Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid gunstig beschikte, onder toekenning eener geldelijke toelage van *f* 300 per maand. Geldelijk was door hem geen enkele eisch gesteld, hoewel hij belangrijke geldelijke voordeelen van zijne practijk prijs gaf.

De heer Tjipto Mangoen Koesomo, werkt thans te Malang en wordt dáár bijgestaan door zijne echtgenoote, die in alle stilte werkt, hetgeen niet algemeen bekend is.

Moge dit bewijs van menschlievendheid bij velen navolging vinden! Aldus eindigt schrijver zijn artikel.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Oproep om geldelijken steun van de Ned.-Indische Chineezen, ten behoeve van de noodlijdenden ten gevolge van de overstrooming in het Shantoenggebied, (Groot-China). In het Shantoengsche heeft een groote overstrooming

plaats gehad, welke aan eenige duizenden personen het leven heeft gekost, terwijl tienduizenden dientengevolge in kommervolle omstandigheden verkeeren.

De Hulp-Redactie van de **Ho Po** vindt in dat feit aanleiding in haar blad van 7 Juni 1911 no. 423, een beroep te doen op de offervaardigheid van de Chineezen in Ned.-Indië en hen op te wekken tot het geven van een kleine bijdrage, voor de inzameling waarvan het bestuur der sport-vereeniging „Eviol" op Pasar-Senen te Weltevreden zich beschikbaar heeft gesteld. De kleinste bijdrage is welkom.

Gebrekkig taalonderwijs op de Chineesche scholen van de Tiong Hoa Hwe Kwan Vereeniging in N.-I. In het Tweede Blad van De Javabode van Vrijdag 2 Juli j.l. no. 126, verklaart de heer Henri Borel dat het doceeren van het z.g.n. Mandarijn-Chineesch op de particuliere Chineesche scholen in Ned.-Indië eene fictie is, in welke meening hij wordt bevestigd door hetgeen een zekere M. in de **Pewarta Soerabaija** van 22 Mei 1811 no. 113 over ditzelfde onderwerp schrijft.

Hoewel, zegt deze schrijver, die particuliere Chineesche scholen nu reeds tien jaren bestaan, kan men b.v. te Semarang toch nog steeds waarnemen dat de leerlingen van die onderwijsinrichtingen, onderling converseeren in de Maleische en Javaansche talen en van het Tjing-Iem, d. i. het zoogenaamde Mandarijn--Chineesch, geen gebruik maken.

De schrijver meent, dat men het gebruik van die beide talen aan de Chineesche jongelingschap moest verbieden en hen dwingen hun eigen taal te spreken. De hoofden der scholen moesten z. i. daarop veel meer letten dan thans het geval is, opdat de Chineesche stam, door kennis van eigen taal, zich kunne ontwikkelen en zich niet verstaanbaar make door het „ratjetoe" van thans.

De schoolhoofden hebben, waar het terrein, dat zij moeten bewerken, nog geheel braak ligt, zulks geheel in de hand. Wel zeggen de Chineesche onderwijzers dat hunne leerlingen te stomp van hersens zijn om hun onderwijs te volgen, doch, waar het bekend is, dat die onderwijzers zelven in voldoende kennis te kort schieten, is de vraag zeker gewettigd of die bewering wel geheel en al juist is.

De Chineesche jeugd in Ned.-Indië is een teere plant, die wortel moet schieten, maar daarvoor toevoeging van mest noodig heeft, en die mest moet door de onderwijzers in den vorm van deskundig onderricht, ook in eigen taal, worden bijgebracht.

Het spreekt van zelf, dat het vermogen om te leeren bij het eene kind veel sterker is ontwikkeld dan bij het andere en dat de onderwijzers dus somtijds groote moeielijkheden hebben te overwinnen, doch met wat goeden wil en eenig geduld, kan de onderwijzer toch wel zijn doel bereiken en de misdeelden intellectueel wat sterker maken. Voor het schoolonderzoek dezer particuliere inrichtingen, is in geheel Ned.-Indië slechts één Inspecteur beschikbaar.

Dit aantal zal moeten worden uitgebreid, want de taak van den eenigen Inspecteur, den heer Ong Hong Siang, is veel te omvattend om het onderwijs in zijn geheel te overzien, te regelen en vruchtbaar te doen zijn.

Onhebbelijk optreden van een paar leden der Societeit Harmonie te Batavia. — In de **Perniagaän** van 7 Juni 1911 no. 124, wordt wederom voor de zooveelste maal geklaagd over het onhebbelijk optreden van het blanke ras. Ditmaal geldt het de ongepaste handelingen van twee heeren-leden der Sociëteit Harmonie te Batavia, die op 6 Juni j.l., des namiddags half vijf met hoog rood gelaat en waggelenden gang dat gebouw verlieten.

Wanneer het publiek nu maar geen last had van zulke individuen, dan beschouwde het dergelijke toestanden gaarne met zekere welwillendheid, doch dat was het geval hier niet, want beide heeren legden ongevraagd beslag op een dos-à-dos, welke voor de woning van den kapper Paul te Weltevreden stond te wachten in afwachting van de terugkomst van den Chineeschen eigenaar, die bij genoemden kapper zijn haar liet behandelen. Of nu de koetsier en de dame uit den kapperswinkel, in het belang van den klant, al bezwaren maakte tegen het in bezit nemen van het rijtuig, niets hielp; de heeren stapten in en reden met de eigen équipage van den Chinees weg. Deze, bekend met de Nederlandsche taal, achtervolgde hen zoo spoedig mogelijk en wist hen in te halen en te gelasten uit het rijtuig te stappen.

De conversatie die toen volgde, kwam hierop neer, dat de beide heeren vroegen het rijtuig nog vijf minuten te mogen leenen, hetgeen door den eigenaar werd geweigerd.

Eerst daarna stapten zij uit en mocht de eigenaar weder over zijn rijtuig beschikken.

De schrijver in de **Perniagaän** zegt hierbij, dat het groote publiek in de meening verkeert dat de sociëteit „Harmonie" te Batavia eene vereeniging is, waarvan het bestuur nog al kieskeurig is bij het aannemen van leden en dat men althans verlangt, dat die leden te goeder naam bekend staan, doch, wanneer zulks juist is, dan heeft het Inlandsch en Chineesch publiek, dat van de onverkwikkelijke zaak getuige was, opnieuw kunnen waarnemen dat het sociëteitsbestuur zich heeft vergist bij de opname der twee heeren in kwestie.

Van Vreemde Koloniën.

Marokko. Cambon en Kiderlen Wächter wilden het alleen afdoen. Achtereenvolgens lieten Spanje, Groot-Brittanië, Oostenrijk, Italië duidelijk, een paar andere mogendheden minder duidelijk, merken, dat zij de oplossing meer van algemeene strekking achtten, en de Fransche pers stemde hiermede in, een nieuwe conferentie moest, als een soort van algemeene Europeesche rechtbank, de zaak van N.-W. Afrika behandelen. Met het aantal der bemoeilustigen nam de spanning in de politieke atmosfeer toe; hier en daar werd zeer ernstig aan oorlogskansen gedacht.

Zijn Cambon en Kiderlen onverflauwd bij het aanvankelijk voornemen van onderlinge afdoening gebleven, of zijn zij er ten slotte maar weer op

FEUILLETON.

Als koloniaal naar de(n) Oost. *)

Eindelijk marcheerden we af, eerst zoo laat om den soldaten het marcheeren in de hitte te besparen, een maatregel, die steeds genomen wordt en ook zeer noodig is voor troepen, die pas uit het vaderland aankomen. 't Kampement Weltevreden ligt ruim een uur van de landingsplaats. De hitte zou den nieuw-aangekomene, daaraan nog niet gewend, te zeer aangrijpen.

Eenige muzikanten, die ons kwamen afhalen, gingen vroolijk spelend voorop. Overigens echter had onze tocht veel van een lijkmarsch: het bad in de zon op dat kale plein, het droge broodje en het glas arak hadden onze illusie's een te gevoelige kneep gegeven! Daarbij zag Batavia er ook zoo treurig en akelig mogelijk uit. De meesten onzer dachten daar een stad te zullen vinden met paleizen, kerken en hooge huizen, met breede grachten en straten. En in werkelijk zagen we slechts onaanzienlijke hutten van Inlanders en hier en daar een puinhoop of ruïne. Die stad, vroeger de parel, de koningin van het Oosten genoemd, is grootendeels tot puinhoopen vervallen of met den grond gelijk gemaakt. Haar glans is totaal verduisterd, haar heerlijkheid voorbijgegaan! Twee gebouwen, het stadhuis en de Maleische kerk, staan er nog als getuigen, en als grafteekens tevens, van haar vervlogen grootheid. De bewoners hebben allengs het oude ongezonde Batavia verlaten en zijn naar hooger verhuisd. Daar verrees een nieuw Batavia. De kantoren, winkels en pakhuizen alleen bleven in de oude stad, langs de rivier en in de Lange Nieuwstraat, vroeger Zuidelijke voorstad. De huizen van de andere grachten en straten, zoo vele in getal, zijn alle verlaten en vervallen, de grachten gedempt. Nog een rij huizen van de Oostelijke voorstad staat gedeeltijk overeind, maar, gelijk reeds zoo tal van huizen daar instorten of afgebroken worden, volgen de overige met ieder jaar méér en over 25 jaar zal de Maleische kerk, een schoon en nog zeer hecht gebouw, daar alléén staan, als een kinderlooze weduwe. Overdag is oud-Batavia langs de rivier en in de Lange Nieuwstraat, door den handel nog vol drukte en gewoel, vol menschen en rijtuigen. Maar tegen het vallen van den avond is al die drukte verstomd; dan rijden de laatste klerken naar huis, zijn alle winkels en kantoren gesloten, is Batavia zoo stil en doodsch als 'n graf. Die stad, zoo geheel vervallen, een puinhoop van hetgeen we er dachten te vinden, daarbij zoo stil en verlaten, toen we er doortrokken, kon ons dus niet opwekken. 't Was ons, of we door een dooden stad marcheerden; en we voelden, dat we in Batavia waren, de beruchte zetel van de Java-koorts, het „graf der Europeanen".

We marcheerden verder langs de Molenvliet, een rivierkanaal, en ontmoetten daar wel veel Chineezen, Maleiers en Javanen, wier lage en onaanzienlijke huisjes er langs den weg staan, maar zagen er niet één blank gezicht. Niets was er te zien van de Oostersche pracht, die men zich gaarne droomt: alleen de onzindelijke armoe van Inlanders en Chi-

*) Overgenomen van „De Locomotief", uit de Gedenkschriften van een oud-Indisch officier, die vóór driekwarteeuw naar Indië vertrok.

teruggekeerd, dit is vooralsnog niet uit te maken, maar wel is aan het eind der vorige week de korte mededeeling algemeene ontspanning komen brengen: voor de principiëeele kwestie is toenadering verkregen. Frankrijk en Duitschland zullen het dus onderling afdoen. Op de verdere ontwikkeling moet met kalmte worden gewacht.

Aan bepaald oorlogsgevaar hebben wij niet geloofd. Wel gaven wij aan wat wij achter Duitschland's actie meenen te zien, de wil om per sé een verheffing van zijn prestige als koloniale mogendheid uit de Marokko-zaak te kloppen, maar daar die wil te bevredigen is met een matigen zoethouder, ergens in het groote Afrika, en daar de spanning in de staatkunde overigens niet zóó was, dat een onweer zich door andere redenen boven West-Europa samentrok, konden wij niet aannemen, dat om dien inzet een oorlog losgelaten zou worden over landen en zeeën.

De plagerijen van de Spanjaarden en Franschen in Marokko, welke tusschen die twee naties kwaad bloed zetten en niet ophouden, de gemaakte overeenkomst ten spijt, lijken ons op den duur aan de diplomatie een moeilijker op te lossen opdracht te zullen geven, dan het groote Fransch—Duitsche conflict.

***

Zoodra het voornemen bekend was van een door N.-Amerika tegelijkertijd met Groot-Brittanië en Frankrijk te sluiten overeenkomst, om geschillen, welke door de diplomatie niet tot een oplossing te brengen zouden zijn, voortaan vast door arbitrage te doen uitmaken, kwam naast grooten lof van de eene zijde, ook afkeuring van de andere.

Zoowel over de strekking als over de mogelijkheid der uitvoering liepen de meeningen zeer uiteen. Lang hield de gedachtenstrijd echter niet aan, het leek of de zaak vrijwel opgegeven of vergeten was. Maar niets blijkt minder waar geweest te zijn. De verklaringen zijn geteekend; zij moeten nog goedgekeurd worden door den Senaat. In afwachting dat de inhoud precies bekend zal worden, kan het volgende er reeds aan worden ontleend. Alle geschillen tusschen de onderteekenende partijen, welke de diplomaten niet in staat zijn tot een oplossing te brengen, worden onderworpen aan scheidsrechterlijke uitspraak. De regels, volgens welke de procedure moet te werk gaan, worden in het tractaat omschreven. Dit geldt voor een onbepaalden tijd, het is door elk der partijen opzegbaar, mits dit twee jaren vóóruit wordt medegedeeld. Naar verluidt zal N.-Amerika met andere mogendheden gelijkluidende tractaten sluiten.

BRITSCHE KOLONIËN.

Invoer van Java-thee in Br.-Indië.

1905—6	ruim	151,000 lbs.
1906—7	„	322,000 „
1907—8	„	283,000 „
1908—9	bijna	197,000 „
1909—10	„	146,000 „
1910—11	ruim	202,000 „

***

Kapitein Sir A. Henderson Young, Chef Secretary in de Vereen. Maleische Staten, is benoemd tot gouverneur van de Straits Settlements. In 1854 geboren, bracht hij het grootste gedeelte zijner loopbaan op Cyprus door, was later Colon. Secret. van de Straits Settl. en seder 1909 in den zooeven vermelden werkkring.

***

Reuter wijdde een telegram aan het inderdaad zeer belangrijke bericht, als het waar blijkt, van de ontdekking door een staatsveearts in Grikwaland van een middel om vee onvatbaar te maken voor de Oostkust-koorts, waardoor groote verwoestingen onder het vee in Zuid-Afrika worden aangericht.

***

De regeering van den Austr. Statenb. heeft besloten in den kortst mogelijken tijd den aanleg te voltooien van den spoorweg, die de Oostmet de Westkust in verbinding moet brengen. Ongeveer 1000 mijlen scheiden Kalgoorlie (West-Austr.) nog van Port-Augusta (Z.-Austr.). De totaal-kosten van de lijn zullen niet minder dan 4 millioen p. st. bedragen.

***

Op de terugreis naar Australië vernam de eerste minister van den Austr. Statenbond, Fisher, bij zijn aankomst te Colombo, wat de Review of Reviews hem in den mond had gelegd, bij een gesprek met William Stead. (Wij maakten hiervan melding in ons vorig nummer.) De staatsman verklaarde de verantwoordelijkheid voor die beweerde uiting niet te aanvaarden. Hij heeft met Stead enkele minuten gesproken en daarbij gezegd dat Australië vrede tusschen de volken wenscht, de weermacht is bestemd voor daadwerkelijke verdediging, de eenheid van het Britsche rijk bepaalt de richting der Austr. politiek. Fisher heeft nooit de meening geopperd, dat Australië zich los moet maken van het rijk, en het wenscht zich niet te onttrekken aan den plicht om de eer van het moederland te verdedigen. De uitdrukkingen hem door Stead toegeschreven, noemt hij niet trouweloos, maar wel dwaas, onbeschoft, monsterachtig.

Deze verwerping van hetgeen Stead hem had laten zeggen, zal velen groot genoegen doen, in Engeland en in Australië. Maar de verkeerde weergave had toch in het orgaan der Austr. arbeiders partij „the Worker" al weerklank gevonden. Dit weekblad schreef: „De nieuwe opvatting van Empire is, dat de onderhoorigheden onafhankelijke huishoudens zijn, volmaakt in zelfbestuur en in zelfvertrouwen; verbonden aan het oude land door de nauwste banden van gevoel, maar slechts door de meest losse banden van staatkundigen vorm. Mr. Fisher vroeg slechts aandacht voor welbekende feiten, die vooroordeel alleen weigert in te zien."

W. Stead zal hierdoor toch de verklaring hebben, die hij ten onrechte meende gehaald te hebben uit zijn onderhoud met den werkman-minister, en die hem nu ongevraagd zwart op wit wordt toegezonden uit Australië.

***

neezen. Eerst verder, aan het eind, beginnen de huizen der Europeanen van het nieuwe Batavia te verrijzen, hoe langer hoe meer. Daar sloegen we links af, en vervolgden langs het groote sociëteitsgebouw „De Harmonie" en het hotel van den gouverneur-generaal onzen weg over Rijswijk naar Weltevreden. Ja, het nieuwe Batavia is wel 'n schoone stad, maar geheel anders dan men zich dat, volgens zijn Europeesche denkbeelden van een stad, voorstelt. Eigenlijk is het veeleer een vereeniging van villa's, waaronder waarlijk prachtige, aan breede wegen en lanen, rondom het reusachtige Koningsplein van Weltevreden. Ook telt het grootsche gebouwen, o. a. het paleis, waar de verschillende hoofdbureaux gevestigd zijn, en de Willemskerk; maar daar kan ik thans niet verder over uitweiden; we zijn op marsch naar ons kampement Weltevreden. We gaan over het plein, steeds voorafgegaan door onze muzikanten, die nog eens lustig „Wilhelmus van Nassauwe" aanheffen. Aan den overkant zien we het paleis, breed en hoog, met een front, dat 's konings paleis in Den Haag, daar naast geplaatst, als een gewoon hotel in het niet zou doen verzinken. Er vóór ziet men een kolom waarop een leeuw staat, de leeuw van Waterloo, die daar echter evenveel figuur en een even grootsch effect maakt als een schoothondje zou maken op 'n dikken lantaarnpaal.

Weltevreden is een zeer gezonde plaats; aan drie zijden door stroomend water omspoeld en aan den den grooten weg van Java gelegen. Vroeger was dit het buitenverblijf van een gouverneur-generaal; van daar de naam, geheel in Hollandschen stijl, gekozen als voor buitens en buitentjes. 't Plein naar den leeuw het Waterlooplein genaamd, maakt er het voornaamste deel van uit. In het midden een grasveld, vierkant, is het omringd door breede, met boomen beplante wegen. Aan dat plein staan ook de Roomsche kerk en de loge, geheel vreedzaam en vriendelijk in elkaars nabijheid. De officierswoningen, die op elkaar lijken als het eene ei op het andere, maken, al mogen ze ook wat donkerder uit haar voorgalerijen zien, met haar doorloopende kolonnades geen onbehagelijke vertooning. De later gebouwde zijn echter lichter, luchtiger, ruimer en fraaier ingericht. We gingen ze voorbij, naar het kampement met zijn kazernes daarachter. Ruim en groot is het met zijn vijftien kazernes, van bamboe, hout of steen, van allerlei vorm, in stralen of gangen verdeeld. Wij trokken in de benedenverdieping van een steenen gebouw, tegenover een ander ook met een bovenverdieping en daarvan door een ruime binnenplaats gescheiden.

Daar werden we weer opgesloten. Men meende zeker, dat we voorloopig genoeg gewandeld en gezien hadden. Nu, dat was eigenlijk ook wel zoo, maar het was toch niet uitermate beleefd, en evenmin aangenaam en vereerend voor ons gevoel. We mochten echter wel visite ontvangen, en het duurde dan ook niet lang, of vele oude dienaren van het Indische leger, die ons reeds bij het binnenkomen met knikken en lachen broederlijk hadden begroet, drongen binnen. Al waren er ook enkelen, die een ouden vriend of kennis opzochten, de meesten kwamen om nieuwe kennissen te maken en daarmee een hartelijk „Welkom in Oostinje" te drinken. Immers nieuwelingen hebben gewoonlijk nog wel wat geld op zak en betalen graag het gelag. Er waren er

De koning en de koningin zullen Engeland op 9 November verlaten voor hun reis naar Indië. Volgens het plan zullen H.H. Majesteiten den 28en Januari weer terug zijn.

DE PHILIPPIJNEN.

Het Manila Kabelnieuws verwondert er zich over dat de rijke bronnen van deze eilanden niet meer kapitaal aantrekken. Na vier eeuwen van verkeer met de buitenwereld is het treffend hoe weinig gedaan is om de in rijkdom en verscheidenheid wedijverende voortbrengselen een markt te bezorgen. In onzen tijd valt dit in het bijzonder weer op voor de gelegenheid tot aanplant van rubber. Deze wordt overal gezocht waar de verwachtingen gebouwd zijn op minder goede gegevens, dan door de Philippijnen aangeboden worden. Waar de kultuur, er nu op kleine schaal uitgeoefend wordt, geeft zij goede resultaten.

ALGERIË.

Meer vrijheid van handelen wordt voor Algerië noodig geacht. De gouverneur-generaal Lutaud heeft zich bij zijn openingsrede van den Conseil Supérieur tot tolk gemaakt van een verlangen, dat in den laatsten tijd al sterker naar den voorgrond dringt: meer financiëele zelfstandigheid.

Algerië betreurt het Tunis voordeel te zien trekken, voor zijn economische ontwikkeling en het benutten van zijn natuurlijke rijkdommen, door een stelsel dat aan Algerië niet gegund is. Die ongelijkheid in verhouding lokt wrevel uit. De reiziger merkt de grootere ontwikkeling van het spoorwegnet in Tunis op, evenals de betere wijze waarop de rijkdommen van dat land tot hun waarde komen. De oorzaak hiervan ligt in de vrijheid, die aan Tunis geschonken is, om zelf ten algemeene nutte de maatregelen te treffen, noodig om de exploitatie van spoorwegen en mijnen te bevorderen, terwijl Algerië hiervoor onder een strenge, veel formaliteiten vorderende voogdij staat van het moederland en het parlement.

Algerië vraagt nu om gelijkstelling in dit opzicht.

La Quinzaine coloniale, van 10 Juli, die dit verlangen bespreekt, noemt het „alleszins redelijk", en spreekt de hoop uit van een spoedige verwezenlijking er van.

BELGISCH KONGO.

Het hof van appel te Boma heeft luitenant Arnold, in hooger beroep, veroordeeld tot twaalf jaar gevangenisstraf, voor zijn aandeel in de gewelddadigheden te Mongalla, die een 2 à 3 jaren geleden veel besproken zijn.

Oost- en West-Indisch Literatuur-overzicht.

Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur.

Afl. 5 van deel 40 vangt aan met het eerste gedeelte eener „Bijdrage tot de geschiedenis van Sumatra's Westkust (Verslag over Padang en Onderhoorigheden, opgemaakt in 1826 door den Resident en Kommandant Kolonel H. J. J. L. de Stuers)."

Is het niet aan de aandacht van den publicist dezer bijdrage ontgaan, dat het verslag van De Stuers reeds openbaar werd gemaakt in 1880 door E. B. Kielstra (Sumatra's Westkust van 1825—32, 1e hoofdstuk, in de Bijdragen tot de T.-, L.- en V.-k. van Ned.-Indië)?

De heer P. J. F. van Heutsz schrijft over „De hervorming in de Vorstenlanden", terwijl een opstel van den heer J. van Aalst over „Administratie en statistiek van de politie en justitie voor zoover in handen van de afdeelingshoofden op Java en Madoera", deze aflevering besluit.

Het Recht in Ned.-Indië.

De Nos. 5 en 6 van deel 96 van het Rechtskundig Tijdschrift, bevatten 'n drietal verhandelingen waarop dezerzijds de aandacht wordt gevestigd, n.l.:

Kan de decisoire eed gebezigd worden als bewijsmiddel voor de echtheid van schriftelijke bewijsstukken? door Mr. F. C. Hekmeyer;

Ontvankelijkheid van appèl en subjectieve cumulatie van actiën, door Mr. J. F. A. M. Buffart;

Opmerkingen naar aanleiding van de regeling van het verstek in civiele Landraadzaken (Staatsblad 1910, No. 578), door Mr. D. Rutgers.

Teysmannia. 1911. Afl. 6.

Inhoud: Rectificatie (naar aanleiding van dr. Dekker's „Kalktekort in de veevoeding op Java"). — Hoe moeten bemestingsproeven ingericht worden? door Dr. A. W. K. de Jong. — Nogmaals de ontwikkeling van het vruchtenvervoer, door F. W. J. Westendorp. — Over de werking van een paar bekende giftplanten, door Dr. W. G. Boorsma.— Over het berooken van gom-elastiek, door Dr. K. Gorter. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties. — Boekbespreking.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 31: Een handboek voor den tropischen landbouw, door Dr. U. H. Berkhout. — Een caoutchouc-lexicon, door Dr. J. Dekker. — Le tabac de Cuba et les cigares de la Havane, par P. Serre; besproken door P. Hondius Jr. — Regeling van de contractueele diensten der Kon. Paketvaart Maatschappij, gedurende het 2e halfjaar 1911. — Invoer op Java in 1911. — Uitvoer van Java in 1911. — Kultuurberichten (De suikercampagne op Java. — De vezeltentoonstelling op Java. Enz.). — Kleine mededeelingen (Een scheepvaart-kanaal te Soerabaja. — Grondspeculaties te Bandoeng. — Koelie-ordonnantie voor Djambi. Enz.). — Financiëele berichten en verslagen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

Weekblad voor Indië.

Voornaamste inhoud van No. 11 van den loopenden jaargang: Onze woningtoestanden, door Later. — Een Malanger op reis (Hoe een Malanger er uit

onder hen, met gezichten, die het zoo geheel zeiden, dat ze, hoewel nog volstrekt niet oud, toch hun beste dagen al lang achter den rug hadden. Ze spotten evenzeer met onze roode wangen, als wij medelijden hadden met hun vaalbleeke tronies.

Nog levendig herinner 'k me dien avond: de drukte en verwarring om me heen; het wilde en woeste rumoer, dat het holle gebouw vervulde; hoe ze door elkander liepen en drongen; praten, lachen, roepen en tieren. En dat alles onder 't flauwe schijnsel van lantaarns, hoog opgehangen aan den zolder. Hier lag er een, die te veel besccheid had gedaan, op zijn rug in zijn krib een lied uit te brullen, terwijl een ander, die hem bij het glas trouw ter zijde had gestaan, tegen hem vloekte dat hij zoo dronken was. Daarnaast zaten er een paar op den rand van een krib, met de jeneverflesch in hun midden kaart te spelen. Den eersten avond wou men zoo nauw niet kijken; daarom liet men hen voor ditmaal maar begaan. Ginder weer stonden eenige oudgedienden bij een groepje der onzen, die met uitgerekte halzen en verbaasde gezichten luisterden naar de leugens die hun omtrent het leven in het garnizoen en te velde opgedischt werden. Ook waren er, die niet dronken, niet lachten, niet speelden en niet spraken, maar zwijgend, droevig, in zichzelf gekeerd neerzaten. Onder hen behoorde ook ik. Eindelijk was ik dan te Batavia; maar hoe en wat zou mijn lot, mijn toekomst zijn? Zwaar drukte me de werkelijkheid op het gemoed. Ik was in een vreemd land, onder louter vreemde menschen. Alles was ineens zoo geheel anders. Ik was alleen, ver van vaderland, vrienden en betrekkingen; ze waren zoo goed als dood voor me, en nooit had ik zoo lief gehad, nooit had ik zoo gewenscht bij hen te zijn als toen. Sombere, weemoedige aandoeningen vervulden mijn ziel. Dat woeste gedruisch die wilde vroolijkheid om me heen hinderden me, en 'k was dan ook erg dankbaar, toen eindelijk het uur sloeg, dat ons van die lastige bezoekers verloste. 't Werd rustiger, stiller; velen sliepen al, en weldra ging ook ik onder zeil, met de gedachte: je hebt het gewild, je hebt zelf je weg gekozen; weet dien nu ook te volgen! met den nieuwen dag van morgen nu ook de nieuwe levensbaan met blijden moed en goede verwachting aanvaard!

Den volgenden morgen ontwaakte ik loom en mat; ik voelde me in het geheel niet wel. Ik verzette me er tegen, verrichtte mijn dienst, dwong mezelf tot opgeruimdheid, en wou van geen ziek worden weten. 't Baatte echter weinig: twee dagen later al werd ik ernstig ziek naar het hospitaal gedragen. Zware koortsen hadden me aangegrepen, en de eerste dagen verkeerde ik in levensgevaar. Ik weet er me weinig van te herinneren, zóóver was ik heen. 't Duurde lang, eer ik de ziekte te boven was, maar eindelijk zegevierden mijn krachtig gestel en de kalomel. Twee maanden lang lag 'k in het hospitaal. Dit is een waarlijk grootsche inrichting, maar dat neemt niet weg, dat ik er droeve dagen en nachten heb doorgebracht. Nog huiver ik bij de gedachte aan die eindelooze nachten zonder slaap. Met wat akelige droomen spookte de koorts dan door mijn geest, als ik daar half wakend, half sluimerend neerlag! Met wat vreeselijke visioenen greep ze dan mijn verbeelding aan, zoodat ik vaak luid gillend opsprong, als een krankzinnige om me zag, en langen tijd niet wist waar ik was of wat

ziet, als hij een paar dagen voor pleizier naar Soerabaja gaat), door F. van Geuns. — Het baboeïsme en nog wat (slot), door E. M. F. (het laatste opstel in het Bijblad voor Dames).

***

Met opzet gaven wij hierboven slechts de inhoudsopgave van een aantal bijdragen over Indië weer, teneinde onverkort te kunnen overnemen een allerbelangrijkst (fraai geïllustreerd) artikel in het tijdschrift „Buiten" van 29 Juli j.l., waarin de heer J. Brandenburg eene beschrijving geeft van de Tjandi Séwoe onder het opschrift:

Van Java's tempelschoonheden. III.

Langs een diep uitgereden pad, aan weerszijden rijke padie-velden, klapper- en pisang-tuinen, recht voor ons, geweldig, de Merapi, reden wij naar de ruïnen-massa van Tjandi Séwoe. Eerst passeeren we de Tjandi Loemboeng, een groep van 16 kleinere om één hoofdtempel, beelden noch beeldwerk vonden we hier; dan de Tjandi Boebrah, dit blijkt de bouwval van een eenmaal schooneren tempel. De alleen overgebleven onderbouw is smaakvol versierd. Hier werden ook nog eenige hoofd-looze Boeddha-beelden gevonden, doch van deze tempels is totaal niets bekend en de eenige waarde die zij als bouwvallen hebben is...... dat zij er zijn. De rit, dieper het binnenland in, wordt steeds moeilijker, in den door dagen lang neerplassenden regen doorweekten, bodem zakken de wielen van ons rijtuigje bijna tot de assen; de paarden glijden uit, dreigen te vallen, hotsend en bonkend slingeren we heen en weer, zoo dat we ons krampachtig aan de bankjes vastklemmen. Dan gaat het weer met een vaartje door een modderpoel, dat de spatten ons om de ooren vliegen. M'n witte pak wordt ontoonbaar. — Overal langs den weg zien we tempelsteenen, ook geornamenteerde, als waterstuw of wegversterking gebruikt. Rond sommige kampongs is er zelfs een muur van gemaakt. En bij dien steenen-roof is het niet gebleven. In tuinen en op erven van landeigenaars zien wij beelden etc., die ongetwijfeld van groot belang voor de beroofde tempels, maar daar misplaatst zijn.

Door een krachtigen ruk van den koetsier, staan de paarden, schuim-bedekt, stil; uitstappend staan wij voor twee monster-beelden, die daar als bewakers geplaatst schijnen. Hier bevinden wij ons voor de ruïnen van Tjandi Séwoe, „de duizend tempels". Maar de aanblik is allerjammerlijkst. Eens stond hier in het midden, op een verhoogd terras, de hoofdtempel, door een muur met vier poorten omsloten; daaromheen, iets lager dus, een rij van acht en twintig, en een van vier en veertig kleine tjandi's: weer iets lager, op een groot terras, vijf grootere tempels, rechthoekig om dit terras en eindelijk daarom heen een reeks van acht en tachtig mausolea. Vier paden gaven van het midden der buitenste rij toegang tot de overeenkomstige zijden van den hoofdtempel, bij elke terrasverhooging waren zij waarschijnlijk door poorten overwelfd.

'n Rijk gedacht heiligdommen complex dus, dat, mede door de grootsche uitvoering, ons zelfs nu nog met bewondering vervult.

Aan elk der vier toegangswegen zaten — zitten ook nu nog — twee reusachtige tempelwachters, dwarapala's, elk uit één groot steenblok gehouwen, met de gezichten naar elkaar. Deze steen-kolossen met uitpuilende oogen en buiten de, ver naar voren stekende, lippen zichtbare hoektanden, de woestgrimmige uitdrukking, de dreigende knots maken een sterken indruk. De ontzaglijke zwaarte dezer beelden is waarschijnlijk oorzaak, dat zij nog op hun oorspronkelijke plaatsen staan; sommigen zijn scheef in den bodem weggezakt, een zelfs tot over de helft van het bovenbeen. Worden geen maatregelen getroffen, dan zal het niet lang meer duren, of het zal in den, door 't er langs stroomende beekje drassig gemaakten, bodem verzinken.

De hoofdtempel was, evenals de andere tempels, 'n twintighoek, maar in tegenstelling met die anderen waren hier de vier buitenhoeken verder uitgebouwd, met den binnenbouw alzoo een wijdarmig kruis vormend. De buitenwand is in vier en twintig muurvlakken verdeeld, alle met rijk bewerkte paneelen versierd. Breede trappen gaven toegang tot de vier ingangen. Drie van de vier binnenruimten waren eveneens rijk met bloem- en dier-figuren versierd. In de nu ledige nissen dezer kapellen hebben vermoedelijk Boeddha-beelden gezeten door Bodhisatwa's geflankeerd. Deze kapellen staan door met het Garoeda-Naga ornament versierde poortjes onderling in verbinding. De Oostelijke uitbouw bevat het eveneens versierde voor-portaal en de toegang tot het eigenlijke heiligdom, dat in sterke tegenstelling met de andere kapellen, onversierd is. Alleen vinden we hier een zeer sober behouwen altaarvormigen troon. die een groot gedeelte van de ruimte in beslag neemt. Hier treft ons, evenals bij de Tjandi Mendoet, de vrede gevende rust van de vlakke tempelwanden. Evenals het sanctuarium van de tjandi Mendoet, zal ook dit heiligdom volkomen duister geweest zijn, met misschien, als dáár, één lichtopening in de dakpyramide, om alle aandacht te vestigen op het goddelijke beeld, dat daar zal gezeteld hebben. Maar van dat beeld is geen spoor gevonden.

De onder het puin gevonden kegelspitsen dagob's (klokvormige koepels) doen vermoeden, dat het geheel door een achthoekige pyramide gedekt was, die terrasgewijs oploopend, plaats geboden heeft voor de dagobs en kegelspitsen waar tusschen, in nissen, Boeddha-beelden gestaan hebben.

Ook hier dus een prachtig architectonisch bouwwerk met gewijd beeldwerk versierd. Na beschouwing van dezen hoofdtempel bezochten wij de ruïnen van de kleinere graftempeltjes. Ruim een half uur klauterden wij over tempelresten die overal neergesmeten liggen. Vóór en naast de minder wrakke of ingevallen tempeltjes liggen de Boeddha-beelden — alle zonder hoofd — tegen den grond. Sommige zijn er, op een paar centimeters na, geheel ingezakt, andere liggen voorover of zijn in stukken gevallen of geslagen... Want hoewel de aardschok van 1857 veel schade en vernieling — vooral aan den hoofdtempel — heeft veroorzaakt, draagt deze verwoesting duidelijke sporen van opzettelijke vernie-

---

er met me gebeurde! En later, toen ik wel beterde maar toch nog zooveel slapelooze nachten moest doormaken! Hoe traag kropen de uren voorbij! Een paar stolpen lichtten in de lange zaal; een akelige diepe stilte heerschte om me heen, soms afgebroken door een zacht kermen of diep zuchten, door het roepen van een zieke om den oppasser. Hoe gelukkig was ik toen ik voor de eerste maal weer naar buiten mocht gaan, in de galerij zachtjes op en neer wandelen, toen mijn oogen zich weer mochten verkwikken in den aanblik der schoone natuur! Maar nog gelukkiger, toen ik, de hospitaalpoort uitgetreden, weer naar het kampement en mijn compagnie mocht terugkeeren!

Zes maanden later was ik officier; bijzonder voorspoedig. Wat een verandering, die overgang van onderofficier tot luitenant! er bestaat in heel Indië geen grootere! Wat zijt ge er als onderofficier? zeker in veel opzichten zijt ge beter af dan een soldaat; maar in het oog van het publiek onderscheiden u de onderofficiersstrepen absoluut niet van hem. Ge zijt voor het publiek niet veel meer dan een soldaat, d. i. een man die buiten de conversatie is gesloten, die naar de kantine kan gaan, en zich tot zijn kazerne, zijn kameraden te beperken heeft, zooiets als een uitgeworpene, een paria. Komt ge ergens, door bijzondere recommandantie of familie-relaties geïntroduceerd, nu ja, ge zit méé in het gezelschap, soms richt ook deze of geene uit beleefdheid het woord tot u, maar om zich weldra tot zijn buurman te wenden, ge zijt geen „mijnheer", doch slechts soldaat-onderofficier. Zelf voelt ge dat ook heel gauw en zit daarom maar te zwijgen, en een volgende maal blijft ge weg. Als onderofficier hebt ge veel weg van de vleermuizen; ge behoort niet bij de vogels en ook niet bij de viervoetige dieren. Ge zijt een soort van tusschenwezen, waarvoor de Indische maatschappij nog geen eigen plaats heeft aangewezen, en ge verlangt daarom iederen dag in sterker mate — ik spreek natuurlijk van hem die opgevoed en gevormd is voor den officiersrang — naar de epauletten als de eenige redding uit uw ellende. En wèl een schitterende redding! Niet alleen, dat ge als het ware een stalknechtpak verwisselt, maar tot welk een geheel ander mensch maken u de epauletten eensklaps in het oog van het gansche publiek! Ge zijt officier, en dat woord stelt als bij tooverslag alle kringen voor u open, waar ge gisteren nog waart buiten gesloten. Ge zijt nu zoowel op uw plaats aan de tafel van den gouverneur-generaal en den generaal-commandant van het leger, als aan die van uw buurman. Men zou het u kwalijk nemen en als een beleediging beschouwen, indien ge geen lid werd van de officieren-sociëteit, waar zij, die u gisteren nog in de voorgalerij lieten staan en kortaf de orders gaven, u thans broederlijk tegemoet komen en in hun kring opnemen. Waarlijk, als men 't soms ziet gebeuren — en het gebeurt heusch weleens — dat een jong officier in de eerste weken wat al te veel naar zijn epauletten kijkt en nog niet recht weet of hij op zijn beenen of op zijn hoofd moet staan, men neme het hem niet zoo erg kwalijk: de verandering is te groot voor hem, om er niet een weinig van te duizelen!

---

ling. 't Is bedroevend hier te dwalen tusschen al die vernielde tempeltjes, armzalig overschot van een overweldigend schoon geheel. Enkele, hoewel erg geschonden, hebben nog goed genoeg tijd en schending getrotseerd om den oorspronkelijken vorm te kunnen vaststellen.

Elk tempeltje vormde een vierkant, met kleinen voorbouw als toegang. De ingang was met het Garoeda-Naga ornament omlijst. De buitenwanden van het voorportaal waren met basreliefs versierd; de beide voorvakken van den muur sierden paneelen, waarin figuren gebeiteld waren met een lotusstengel in de hand. In beide zijwanden en den achterwand waren groepen van drie beelden aangebracht, door het Garoeda-Naga overdekt. Op de vier hoeken van den onderbouw waren dagobs geplaatst en daar was de basis voor de achthoekige dakpyramide. Ook deze pyramide werd door een dagob gekroond. De binnenwanden zijn op enkele uitzonderingen na onversierd en bevatten voetstukken die waarschijnlijk de beelden gedragen hebben, die nu overal neergeslingerd liggen of in particuliere tuinen staan.

Nog eenmaal klauterde ik tegen den hoofdtempel op, om het omliggende terrein te overzien. En weer werd ik getroffen door de grootsche natuur. Op grooten afstand zag ik het imponeerende Menorehgebergte! Ontzagwekkend torent daar de 3336 M. hooge Soembingreus tegen het hemelblauw op. Dan de Merbaboe, de Merapi, 'n flauwe rookpluim om zijn krater-top, en verder-weg, ijler, de Slamat, alle geweldige vulkaankegels, monstertoppen van dood en verschrikking......

En dan dichterbij het toonbeeld van klein-menschelijk vandalisme. De herinnering aan den ons zoo blameerenden beeldenstorm in 1566 werd in mij wakker. En ik zag de fanatieke Mohammedanen in blinde razernij op deze tempels toerennen, met misdadige vernielzucht de kunstschatten niet alleen schenden, maar ook de geheiligde plaats waar de voorvaderen hunne dooden vereerden.

Dit teugellooze fanatisme, veeleer dan de onbetrouwbare vulkaanbodem, heeft schuld aan deze onherstelbare vernieling. De bij de toegangen geplaatste tempelwachters konden daartegen niets uitrichten; daartegen waren zij machteloos. Alleen, trouw en ongeschonden, hebben zij eeuwen lang menschen en natuur getrotseerd. Nog altijd staan zij op wacht, zij 't ook dat de tand des tijds aan hun voetstuk knaagt. Nog eens overzag ik met 'n gevoel van weemoed dit ruïnenland, toonbeeld van verwoesting; de plaats, eens geheiligd door gebed en vrome overpeinzing, ontwijd door wilde horden, vernietiging en dood zaaiend waar zij den Islam brachten......

Nu nog is die donkere tijd bij de Javanen bekend als prang agama (oorlog van den godsdienst).

Maar ook onderlinge twisten zullen noodwendig het hunne hebben bijgedragen. Want de verschillende secten onder de Hindoe's ontstaan, leefden evenzeer in voortdurenden onmin. Dat zij dezelfde wandaden bedreven als de z.g. beschaafde beeldstormers in het Westen, mag ons niet verwonderen. Maar dat de verminking, de schending, de roof nu bedreven wordt, door de niets ontziende hebzucht van vooral Amerikaansche- en Engelsche verzamel-maniakken, is wel het allertreurigst bewijs hoe weinig het Gouvernement deze beroemdheden uit een glansrijk tijdperk op prijs stelt.

De zon, groot en heerlijk, nu als toen, overgoot het al met een gouden gloed...... geen wanklank werd gehoord...... een plechtige stilte heerschte, de ontwijding als met een liefdekleed bedekkend.

Hoewel door en door vermoeid, hongerig en dorstig, wilden wij nu meteen nog een bezoek brengen aan de Pelahosan-kloosters op circa 15 minuten afstand. Op een verwilderd terrein tusschen hoog groeiend alang-alang, staan deze klooster-bouwvallen zonder dak of kroonlijsten, onbeschermd tegen natuurinvloeden. Wijl ik hiervan geen enkele afbeelding heb, zal ik niet in bijzonderheden treden. In hoofdzaak vonden wij hier weer, wat wij reeds in de tempels zagen. Rondom het klooster nog wat Tjandi-bouwvallen, waarin het stoffelijk overschot van de monniken wel zal zijn bewaard geweest. Ruïne, vernieling, roof, verwaarloozing, ondergang, dat zijn mijn laatste herinneringen aan dien schoonen dag.

Leeszaal HEULSTRAAT 17.
DEN HAAG.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Con- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9 uur tot 6 uur 's namiddags.

De Planter, Onze West, Sumatrapost, Sumatrabode, Javabode, Bataviaasch Nieuwsblad, De Padanger, De Sumatra Courant, De Surinamer Courant, Soerabajasch Handelsblad, Nieuwe Soer. Crt., Deli Courant, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, Het Witte Kruis blad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstand, 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door recht, De stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Indologenblad, De Banier, Neerlandia, Jong-Indië, De Boodschapper, Revue économique, Indische Gids, Weekblad voor den handeldrijvenden en industriëelen middenstand, Exportblad, Cultura, Deutsche Kolonial Zeitung, Sociaal Weekblad, Ned. Zendingsbode, Maandbericht van het Ned. Zendeling-genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor Indië met Dames Weekblad, Insulinde, Deutsche Wochenzeitung für Niederland und Belgien.

Het transport en verkeer, tijdschrift gewijd aan de belangen bij de scheepvaart, het spoorweg-, post-, telegraaf- en tolwezen enz., onder redactie van A. Verkerk.

Verslag van de Handelsvereeniging te Soerabaja over het jaar 1910.

Jaarverslag van de Vereeniging „Tot Steun" over het jaar 1910.

Zendings-Studie.

Afl. 3 van „Hoe wij steunen en gesteund worden", orgaan der vereeniging „Tot Steun".

Mr. G. D. Willinck over wijlen professor Dr. G. A. Wilken, door Mr. F. D. E. van Ossenbruggen.

7e Jaarverslag van het „Bureau voor Handelsinlichtingen".

No. 2 van de Serie „Mededeelingen voor Landbouw, Nijverheid en Handel" te Buitenzorg. „What kapok is and what it is used for".

„De Balata-industrie in Suriname". Supplement door Fred. Oudschans Dentz.

La Gazette de Hollande.

De toekomst van Suriname, door F. H. A. Steens Zijnen.

Nederl. Staatscourant.

En tal van andere brochures, jaarverslagen, enz.

Vervolg opgave van bladen en tijdschriften welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal, Laan v. Meerdervoort 187, Den Haag, die dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur vóór- tot 6 uur namiddags.

Het Bat. Nieuwsblad t/m 12 Juli 1911
De Locomotief t/m 11 idem;
Het Soer. Handelsblad t/m 11 idem;
De Sumatrapost t/m 12 idem;
De Sumatrabode t/m 12 idem;
Tjahaja Sumatra t/m 12 idem;
De Indische Mercuur no. 32;
Handelsberichten v/h Min. van Landbouw;
De Banier no. 27;
Weekblad voor Ned.-Indië no. 12;
Indische Gids. Augustus-afl.;
Vrede door Recht no. 7;

MEDEDEELINGEN.

Van het Informatie-Bureau:
(Heulstraat 17).

Ter benoeming tot adspirant-ingenieur bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië worden gevraagd **civiele ingenieurs** in het bezit van het diploma, bedoeld bij art. 118 der Hooger-onderwijswet (S t a a t s b l. 1905, no. 181).

Zij die voor plaatsing in aanmerking wenschen te komen, behooren zich bij gezegeld adres te wenden tot het Departement van Koloniën.

Bij hunne requesten moeten de sollicitanten de noodige stukken overleggen.

Aan de uitzending is verbonden:

a. overtocht voor gouvernementsrekening als passagier der eerste klasse, c. q. voor het wettig gezin;

b. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van ƒ 1500;

c. eene voorloopige bezoldiging van ƒ 150 's mds. ingaande met den dag van inscheping tot dien waarop het activiteitstraktement ingaat.

Zij die ter beschikking van den Gouverneur-Generaal worden gesteld, om tot de genoemde betrekkingen benoemd te worden, verbinden zich tot teruggaaf van alle gelden, welke aan hen en te hunnen behoeve zullen zijn voldaan ter zake van overtocht en van gratificatie voor uitrusting, indien zij binnen den tijd van vijf jaren na aankomst in Ned.-Indië, anders dan tengevolge van wèlbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's lands dienst worden ontslagen, of indien zij niet binnen den hun aangewezen tijd naar Ned.-Indië vertrekken, dan wel de reis derwaarts moedwillig afbreken.

De bezoldiging van de adspirant-ingenieurs bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken,

bedraagt *f* 250 's maands. Na twee jaren dienst in dien rang worden zij bij voldoende geschiktheid en goede plichtsbetrachting bevorderd tot ingenieur op eene bezoldiging van *f* 350 's maands, welke door periodieke verhoogingen tot *f* 1000 's maands kan stijgen.

Het activiteitstraktement gaat in Indië in met den eersten der maand volgende op die waarin de benoeming door den Gouverneur-Generaal van Nederl. Indië zal hebben plaats gehad en de betrekking zal zijn aanvaard.

Ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederl.-Indië kunnen worden gesteld, om benoemd te worden tot opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië, personen, die met voldoenden uitslag het examen hebben afgelegd voor **opzichter bij den Rijkswaterstaat** in Nederland en practisch ontwikkeld zijn.

Zij die voor plaatsing in aanmerking wenschen te komen, behooren zich bij gezegeld adres te wenden tot het Departement van Koloniën, onder overlegging van de noodige stukken.

Aan de uitzending is verbonden:

a. overtocht voor Gouvernementsrekening als passagier der tweede klasse, c. q. ook voor het wettig gezin;

b. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 1000;

c. eene voorloopige bezoldiging van *f* 60 's mds. ingaande met den dag van inscheping naar N.-I.:

Zij die ter beschikking van den Gouverneur-Generaal worden gesteld, om tot de genoemde betrekkingen benoemd te worden, verbinden zich tot teruggaaf van alle gelden, welke aan hen en te hunnen behoeve zullen zijn voldaan ter zake van overtocht en van gratificatie voor uitrusting, indien zij binnen den tijd van vijf jaren na aankomst in Ned.-Indië, anders dan tengevolge van wèlbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's lands dienst worden ontslagen, of indien zij niet binnen den hun aangewezen tijd naar Ned.-Indië vertrekken, dan wel de reis derwaarts moedwillig afbreken.

De bezoldiging van een opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië bedraagt *f* 150 's maands met 6 driejaarlijksche verhoogingen, elk van *f* 25 's mds. met dien verstande, dat de eerste verhooging niet wordt verkregen dan nà het voleindigen van het 25ste levensjaar en de diensttijd vóór het bereiken van die leeftijdsgrens slechts aanspraak kan geven op ééne verhooging.

Voor opzichters die in het bezit zijn van het diploma van architect bedragen de laatste twee verhoogingen in plaats van *f* 25 's maands, *f* 50 per maand.

De opzichters voeren den titel van opzichter 3e, 2e en 1e klasse, bij eene bezoldiging van respectievelijk *f* 150 en *f* 175, *f* 200 en *f* 225, *f* 250 en hooger.

Het programma van het aanvullingsexamen, waaraan een opzichter moet voldoen om benoembaar te worden tot architect bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië, is vastgesteld bij het Kon. Besluit van 16 Februari 1909, no. 11 (Ned. Staatscour. van 5 Maart 1909, no 54)

De architecten genieten een traktement van *f* 400 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen, elk van *f* 75 's maands en eene twee jaren later toe te kennen derde verhooging van *f* 50 's mnds.

Het activiteitstraktement gaat in Indië in met den eersten der maand volgende op die waarin de benoeming door den Gouverneur-Generaal van Nederl. Indië zal hebben plaats gehad en de betrekking zal zijn aanvaard.

Voor den dienst in Ned.-Indië is de uitzending noodig van vier personen uit den landbouwenden stand in Nederland voortgekomen, theoretisch voldoend ontwikkelde en practisch **ervarene landbouwkundigen**, die tevens voldoende technisch onderlegd zijn om de vraagstukken, welke zich bij de détailverdeeling van het irrigatiewater voordoen, naar behooren op te lossen.

Zij zullen de verdeeling van het water ook naar de behoeften uit een landbouwkundig oogpunt hebben te regelen en bovendien na de noodige voorbereiding ook in andere opzichten de Inlandsche bevolking met raad en daad bij haar landbouwbedrijf moeten steunen.

Vermits het te doen is om eene proef, zullen de bedoelde personen eerst in tijdelijken dienst worden genomen, met een verband van vijf jaren en met de mogelijkheid om, als de proef slaagt, na dien tijd in vasten dienst over te gaan. Zij zullen den titel van bevloeiings-opzichter voeren en eene bezoldiging genieten van *f* 200 's maands, met vier driejaarl. verhoogingen van *f* 50 's maands.

Wijders hebben zij aanspraak op vergoeding van reis- en verblijfkosten en andere idemniteiten, alsmede op binnenlandsch verlof op denzelfden voet als de opzichters bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken.

Zij die in aanmerking wenschen te komen, behooren zich vóór 1 September 1911 bij gezegeld adres te wenden tot het Dept. van Koloniën, onder overlegging van:

a. hunne diploma's;

b. een bewijs van goed maatschappelijk gedrag, afgegeven na dagteekening dezer bekendmaking door den burgemeester hunner woonplaats;

c. hunne geboorte-akte;

d. een door den Commissaris der Koningin in de betrokken provincie afgegeven certificaat, ten blijke dat voldaan is aan de verplichtingen welke voor hen uit de wet op de nationale militie zijn voortgevloeid.

In het adres moet worden vermeld of de candidaat gehuwd is en c. q. het aantal zijner kinderen.

Door een vanwege het Dept. van Koloniën in te stellen onderzoek zal moeten blijken van physieke geschiktheid voor den Indischen dienst.

Aan de uitzending is verbonden:

a. overtocht voor gouvernementsrekening als passagier der tweede klasse, c. q. ook voor het wettig gezin, zoomede, mits binnen een jaar na afloop van het vijfjarig verband, dan wel indien dat eerder verbroken moet worden op grond van wèlbewezen zielsof lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (ter beoordeeling van de Regeering), vrije passage naar Nederland op denzelfden voet en eene gratificatie ten bedrage van drie maanden traktement;

b. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 1000;

c. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100 per maand, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië.

Zij, die ter beschikking van den Gouverneur-Generaal worden gesteld, verbinden zich tot teruggave van alle gelden welke aan hen en te hunnen behoeve zullen zijn voldaan ter zake van overtocht en van gratificatie voor uitrusting, indien zij binnen den tijd van vijf jaren na aankomst in Nederl.-Indië, anders dan ten gevolge van wèlbewezen ziels of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's lands dienst worden ontslagen, of indien zij niet binnen den hun aangewezen tijd naar Nederl.-Indië vertrekken, dan wel de reis derwaarts moedwillig afbreken.

Het activiteitstraktement gaat in Indië in met den eersten der maand volgende op die waarin de benoeming door den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië zal hebben plaats gehad en de betrekking zal zijn aanvaard.

Voor hen die in vasten dienst overgaan telt de tijd in tijdelijken dienst doorgebracht als voor Indisch burgerlijk pensioen geldigen diensttijd.

Het traktement van hen die in vasten dienst zijn overgegaan, is onderworpen aan eene korting van 2 pCt. ten behoeve van de burgerlijke pensioenen en van 5 pCt. voor de gewone bijdrage aan 't weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië. Bovendien is alsdan te voldoen, ten behoeve van laatstgenoemd fonds voor gehuwden twee maanden en door ongehuwden één maand traktement. Bij bevordering, door gehuwden tweemaal het bedrag der verhooging over één mnd, door ongehuwden éénmaal. Bij huwelijk één maand traktement.

Deze contributiën zijn te voldoen in twaalf maandelijksche termijnen. Eene contributie in eens is in geval van huwelijk nog verschuldigd wegens verschil in leeftijd der echtgenooten, wanneer dat verschil meer dan negen jaren bedraagt.

Ned. Staatscour. van 5 Aug. 1911 no. 182.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het s.s. „Pr. Fred. Hendrik"; gezagvoerder J. P. v. d. Borden. Van Amsterdam naar West-Indië op den 4en Augustus.

Mevr. Van der Feen—Hora Adema; J. Zeilstra; A. Voland, echtg. en k; Twee eerw. Fraters; Th. E. Juda; Mej. R. J. Morpurgo; W. F. van der Hoff en echtgenoote; G. J. van Gog; M. S., E. M., S. M. en Mej. B. Jacobs; S. Aandag; 20 militairen.

Passagierslijst aan boord van het s.s. „Pr. Willem III"; gezagvoerder N. H. L. van Baaren. Van West-Indië naar Amsterdam.

* J. Jütte, echtg. en zoon; Mej. S. S. Monsontofils; H. E. Meijers; Mevr. F. Kamphuis; K. Kamphuis; L. Th. Luder; J. Ranshuijzen; *Te Havre ontscheept.

VACANT

Weekblad voor Indië,

onder Hoofdredactie van M. VAN GEUNS, te SOERABAJA.

Prijs per 3 maanden f 2.50

Men kan zich abonneeren bij den agent voor Nederland: Uitgevers Maatschappij „Het Gemeenschappelijk belang" NIEUWE MOLSTRAAT 20, DEN HAAG.

VACANT

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Ind. talen.

W. B. REGENHARDT, Weimarstraat 309, 's-Gravenhage,	Maleisch, Javaansch, Soendasch, Atjehsch.	gediplomeerd.
A. H. J. G. WALBEEHM, Obrechtstraat 363, 's-Gravenhage,	Javaansch.	

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Hage.

INSCHRIJVINGSBILJET.

Ondergeteekende wenscht in te schrijven

voor het hulp- of ondersteuningsfonds der Vereeniging „Oost en West": f..........

NAAM: .... WOONPLAATS: ....

Inzenden aan het Hoofdbureau van „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag.

INSCHRIJVINGSBILJET.

De Ondergeteekende wenscht Lid te worden van de Vereen. „OOST EN WEST" en zijne contributie te bepalen op

....

Handteekening: .... *Woonplaats:* ....

BIJDRAGE VOOR DE „VEREENIGING TOT OPRICHTING VAN JONGE VROUWENSCHOLEN IN NEDERLANDSCH-INDIË."

Ondergeteekende wenscht ingeschreven te worden als:

Gewoon lid: Jaarlijksche contributie *f* 5.— of meer, ingaande ....

Buitengewoon lid: Jaarlijksche contributie *f* 2.50, ingaande ....

Donateur(trice): *f* .... (geld); *f* .... (boeken); *f* .... (grondstoffen); *f* .... (meubilair); *f* .... (machines); *f* .... (werktuigen) ingaande ....

Onderteekening:

Gelieve door te halen wat men niet wenscht en in te vullen wat men wel beschikbaar stelt.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, **Heulstraat 17, Den Haag,** zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Jaarverslag der Vereeniging 1909 en naamlijst der leden op 1 Januari 1911.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn,** door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar f 0.10, 50 ex. f 2.80;
voor Departementen en Leden der *Maatschappij tot Nut van het Algemeen* f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent frankeerkosten.

c. Onze Oost II:
Iets over den Inlander en zijn Zieleleven, door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar 5 cent, 50 ex. f 2.—;
voor Departementen en Leden der *Maatschappij tot Nut van het Algemeen* f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij de Firma MARTINUS NIJHOF, **Lange Voorhout 9, Den Haag,** zijn verkrijgbaar gesteld:

a. **Onze West:**
I. De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;
II. De Kolonie Curaçao, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao,
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten.

b. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 's-GRAVENHAGE.

Aan het **Bureau LAAN VAN MEERDERVOORT 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer G. C. A. DE WITT, **Reinkenstraat No. 56.**

Twee Dames voor het maken van uitzetten.

Twee jonge dames voor vioollessen, ook aan eerstbeginnenden.

Juffrouw, oud 39 j., Prot., reeds 5 jaar in Indië geweest, wenscht weer als kinderjuffrouw met familie derwaarts te gaan.

Eene dame voor het geven van lessen in de Engelsche taal.

Eene dame voor het geven van lessen in de Fransche, Duitsche en Engelsche taal; hoofdacte middelbaar Engelsch en Lager Fransch en Duitsch.

Eene Dame voor schrijf-, copiëer- of vertaalwerk uit het Fransch Duitsch of Maleisch.

Eene Dame voor administratieve werkzaamheden.

Een heer, oud-onderwijzer Kweekschool voor Inl. onderwijzers, voor het geven van lessen in de Maleische taal.

Eene jonge dame voor Gouvernante naar Indië; heeft L. en H. acte en acte Fransch.

Onmiddellijk beschikbaar twee Zeebaboes voor de reis naar Indië.

Een juffrouw, oud 33 j., P. G., wenscht als kinderjuffrouw naar Indië te gaan, was reeds 3 jaar te Batavia als zoodanig werkzaam; spreekt Maleisch.

Zes dames en één heer voor pianolessen.

Eene Dame, weduwe (Duitsche), voor waarnemen van een huishouden, ook genegen bij weduwnaar met kinderen.

Eene jonge dame voor het geven van lessen in teekenen en schilderen.

Twee heeren voor het geven van lessen in Maleisch en Javaansch, waarvan één ook in Indisch Staatsrecht.

Twee Dames voor het geven van lessen aan spraakgebrekkigen.

Drie geg. O.-I. militairen voor oppasser of magazijnknecht.

Twee jonge meisjes die als kinderjuffrouw naar Java willen.

Eene dame voor hygiënische ademgymnastiek.

Eene Dame voor zanglessen.

Twee bekwame linnennaaisters, waarvan een uit naaien gaat van 9—5 uur.

Eene jonge dame (diploma muziek, piano en zang), wenscht met eene familie naar Indie voor les geven aan kinderen en behulpzaam in het huishouden.

Eene jonge dame, bekend met moderne talen, voor machineschrijven en stenographie.

Indische dienstboden kunnen zich aangeven in **LAAN v. MEERDERVOORT 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

Leden van O. en W., geen direct belanghebbenden, worden verzocht zoo noodig hunne hulp hierin te willen verleenen.